

YAŞAYAN BİR EFSANE

Portre

Arafat

MARCO KOSKAS

Milliyet
YAYINLARI

ARAFAT

Yaşayan bir efsane

Orijinal adı: *Arafat ou le Palestinien imaginaire*

© Éditions Jean-Claude Lattès, 1994

Yazan: Marco KOSKAS

Fransızca aslından çeviren: Haldun BAYRI

Türkiye için yayın hakları: © AD Kitapçılık AŞ

1. baskı / ekim 1998 / ISBN 975-313-037-6

Kapak tasarımı: İnci BATUK

Baskı: Şefik Matbaası

AD Kitapçılık AŞ Doğan Medya Center, 34554 Bağcılar-İSTANBUL

Tel. (212) 505 61 06 - 505 64 16

Faks (212) 505 64 13

arafat

yaşayan bir efsane

marco koskas

çeviren: haldun bayrı

birinci bölüm

iki metre kare filistin

13 eylül 1993'te, Washington'da parl parl bir güneşin altında, Yaser Arafat ile İzak Rabin tokalaştılar. Sembolik bir jest veya tarihî bir an olmaktan da çok, bu şaşırtıcı tören bir Kopernik devrimi niteliğindediydi.

Bir an için, İsrail başbakanının elini uzatmakta isteksiz olduğu sanıldı. Fakat olayların bandı tekrar tekrar oynatıldığında, tereddüdünün o an zannedildiği kadar bariz olmadığı görüldü. Seyircilerin tokalaşmayı görme telaşları yüzünden, bir engel çıktığı izlenimi uyanmıştı.

Ertesi gün, dünyadaki bütün gazetelerin aklına, yakından çekilmiş bu tokalaşmayı birinci haber olarak verme fikri geldi. Görüntü fazla çekiciydi. Bir gün önce Beyaz Saray'ın çimleri üzerinde meydana gelen olaya daha iyi anlam verilemeyecekti. Bu fotoğrafta, kestirme yoldan anlatmanın bütün meziyetleri, parlıtları ve bütün dehası vardı. Ama sakıncaları da vardı. Daha geniş açılı bir çekim yapılmış olsa göz önüne çıkacak olağanüstü rol değişimi görülmüyordu.

Gerçekten de bu iki adamın hangisi asker elbiseleri giymişti? Asker olan değil. Altı Gün Savaşı'nın muzaffer komutanlarından biri olan General Rabin, sivil giyinmeyi tercih etmişti; oysa Yaser Arafat, Tunus'taki bir eskiciden alınmış askerî üniformayla orada hazır bulunuyordu.

Kimse gıysilerin böyle gülünç bir biçimde yer değiştirmesinin farkına varamazdı, çünkü Yaser Arafat dikkatleri ustalık-

la ayrıntılara çekmişti. Üzerinde silah taşıyacak mıydı? Yoksa, törenden önce silahını bırakacak mıydı? Eğer Beretta'sı elinden alınmak istenirse, Yaser törene katılacak mıydı? Kulislerde uğuldayan soru buydu. Ortalıkta bu konudaki tahminler cirit atıyor ve en abartılı dedikodular bile kulaktan kulağa yayılıyordu. Öyle ki, sonunda barış antlaşmasını imzalamaya silahsız olarak geleceği öğrenildiğinde herkes derin bir soluk aldı. Böylelikle anlaşmayı savaş gıysileri içinde imzaladığını kimse fark etmedi.

Muğlaklık bahsinde, Yaser Arafat tartışılmaz bir ustadır ve bir söylentiye göre şu sözler onundur: "Kafamda iki çözüm yolu olduğu zaman uyuyamam, bana bir üçüncüsü lazım."¹ Bununla birlikte bu adam, kırk beş yıldır, sonunda zafere ulaşacağından bir an bile şüphe etmeden, adına çok kan akıtılan bir sabit fikri işlemiştir. Zira onun durumunda, Filistin'in kurtuluşu, milliyetçi mücadeleye bağlı olduğu kadar, kendi şahsî tedavisine; siyasî çilecilik kadar, zihinsel mirasına da bağlıdır.

Asıl büyüleyici olan şey, halkının bahtına düşenlerden hiç pay almadan Filistin dramını ele geçirme ve ona vücut verme tarzıdır. Tüm FKÖ yöneticilerinin yaşamöykülerinde göze batan ortak özellikler vardı; hepsi günümüzdeki İsrail topraklarında bir yerde doğmuş ve 1948'de siyonizmin zafere ulaşmasıyla kovulmuştu. Ama Arafat'ın durumu böyle değildi. Ailesi Filistin'den yirmi bir yıl önce ayrılmıştı.

Arafat'ın gerçek sırrı bu. Bu adamın dehası, kökeni hakkındaki aldatici görüşlerin inanılmaz karışımında yatıyor. Kırk yıl boyunca onun sadık vekilliğini üstlenmiş olan Ebu İyad'a göre Arafat, "çelişkiler(imiz)den ziyade heyecanları(mızı) ifade ettiği için" Filistinlilerin simgesi haline geldi.² Başka bir deyişle, Arafat, meşruluğunu ve temsil niteliğini kimliğinden değil, çarpıntılı duygusallığından alıyor. Yakın zaman önce Amerikan gazetesi *US News Report* bu özelliğe damgasını vuran bir olayı aktardı. Genç bir Filistinli gazeteci olan Halid Ebu Bekir, bir söyleşi sırasında FKÖ liderine, Filistin Ulusal Konseyi'nin rızasını almadan İsraililerle barış antlaşması yapmasının bir hata olup olmadığını sorma cesaretini gösterdi. Ara-

1 A. Gowers ve T. Walker, *Yasser Arafat and the Palestinian Revolution* (Yaser Arafat ve Filistin Devrimi), Londra, 1990.

2 Éric Rouleau / Ebu İyad, *My Home My Land* (Evim, Toprağım).

fat'ın dudakları titremeye başladı, hiddetten gözleri kızardı, koltuğundan fırlayıp genç gazetecinin teybini unufak ederek: "Ebu Ammar'la ("Kurucu", ç.n.) böyle konuşmaya nasıl cüret edersin!.." diye bağırdı. "Sen benim kim olduğumu bilmiyor musun? Cahil!.. Ben yeryüzündeki en büyük halkın lideriyim!" Bunun üzerine, Arafat'ın muhafızları küstah gencin üzerine atıldılar, eğer işgal altındaki toprakların lideri Faysal Hüseyini müdahale etmese, zavallı çocuk sıkı bir kötek yiyecekti. O sırada Hüseyini, genç Ebu Bekir'in babasının bir Filistin şehidi olduğunu belirtti. Arafat bunu duyunca hemen tavır değiştirip genç adamı kucakladı. "Bana kim olduğunu niçin daha önce söylemedin oğlum?" diye sordu ona, ateşli bir biçimde öperken.

Yaser Arafat'ın siyasi kariyerinin her noktasında duygusallık vardır ve İsrail-Filistin çatışmasının önemli tarihleri bu kariyerde kişisel geçmişinin belirgin noktalarından daha az dikkat çeker. Kendisi de bir şehit evladı olmak isterdi muhakkak. Ama maalesef durum çok farklı olmuştu. Müreffeh, bencil ve hoyrat bir adam olan Abdür-rauf Arafat el-Kudva el-Hüseyini'nin oğludur Yaser.

Yaser'in Filistin hareketinin önde gelen isimlerinden biri olmasına katkıda bulunanların başında Abdür-rauf gelir. Oğluna, onu bu göreve hazırlayan siyasi bir eğitim verdiğiinden değil; hatta onun için böyle bir alın yazısı tasarladığından da değil; Abdür-rauf, Yaser'in hekim olmasını istemişti. Ama sert bir insandı; çıkarları ya da rahatı gerektirdiğinde, yakınlarına, özellikle de çocuklarına yapabileceği kötülüğü düşünmeden durum gereği alelacele kararlar almıştı.

Yaklaşık yirmi yıl boyunca, 1927 ile 1948 arasında, buğday ve peynir tüccarı olarak Kahire'de saygın bir ismi olmuştu. Zarif fesi ve bıyıklarıyla, mevsime bakmaksızın günde 20 kilometre yol kat eden büyük bir yürüyüşçüydü. Bünyesi sağlam, sesi gürdü ve otoritesi hiç zedelemeye gelmezdi. Tam Necip Mahfuz'un romanlarından çıkmış bir efendiydi; her fırsatta Allah'ın adını zikreder, ama beş vakit namaz kılmaya katlanmazdı. Kazanca doymazlığı onu kötümser kılmış; münakaşacı ve dava meraklısı olduğundan, Kahire'nin bütün Abbasiye Mahallesi'nin kendine ait olduğuna inanmıştı. Bu ünlü ana yol üzerindeki haklarını elde etmek için Mısır hükûmetine karşı bitmek

bilmeyen bir davaya atılmış ve yitirdiğine kanaat getirdiği mülklerini böylelikle yeniden ele geçirebileceğini ummuştu.

Pis bir hikâye olmuştu bu. Abbasiye Mahallesi'nin annesinin ailesine ait olduğunu, dolayısıyla da kendisinin küllî vâris olduğunu nereden çıkarıyordu? Annesi, Kahire'nin bu mahallesine Osmanlı hükümdarlığı döneminde yerleşen Dermadeş kabilesinden geliyordu kuşkusuz. Ama bu gerekçeyle kendini mirasçı ilan etmek için biraz yol kat etmek gerekir. Abdür-rauf, tüm kudretini ve mal varlığını döktüğü bu yolu bir çırpıda almak istemişti.

Evet, pis bir hikâye olmuştu bu. Yirmi yıl süren bir dava sonunda, yırtınmasının mükâfatını gördüğünü zannetmişti. Sonunda İslâmî bir mahkeme, talebine olumlu yanıt verdi. Karar büyük gürültü kopardı, hatta Mısır basınında bazı yankılar buldu... Kral Faruk Hükümeti kararı bozdu ve Arafat kapı önüne kondu. Sürgüne gitmesi gerektiği ona münasip bir dille anlatıldı ve böylece, Abdür-rauf Arafat içler acısı bir halde başlangıç noktası olan Gazze'ye döndü. Yeğenlerinden biri olan Muhiddin Hüseyini'ye göre, bundan sonra bütün bu maceradan ötürü müthiş bir kedere kapılmıştı ve zavallı adamın "kafasından iki tahta eksilmişti."³

Abdür-rauf Arafat öldüğü zaman, bütün evlatları cenaze törenine katıldı, altıncı çocuğu hariç: Muhammed, namıdiğer Yaser.⁴ Hiçbir şey olmamış gibi o Kahire'de kaldı. Bu eksiklik babayla oğul arasında sıkı bir çatışmanın varlığına delalet ediyordu: ölüm bile kini ortadan kaldırmadığına göre, muhtemelen epey ciddi ve derin bir çatışma olmuştur. Bir gün Yaser, çocukluk arkadaşı Hamid Ebu Sitta'ya bu hikâyenin ipucunu verdi: "Babam" dedi, "bana iki metre kare Filistin toprağı bile bırakmadı."⁵ Gerçekten de dava çok pahalıya mal olmuştu ve Abdür-rauf bunu karşılamak için Gazze'deki çorak topraklarını son dönümüne kadar satmıştı.

Geveze biri olan Yaser Arafat, kendi hakkında hiç konuşmaz. Kişisel yaşamından bahsettiği zaman FKÖ liderinin sesi

³ John ve Janet Wallach, *In the Eye of the Beholder* (Bakanın Gözüyle), New York, 1991, s.69.

⁴ Aynı, s.30.

⁵ A. Hart, *Arafat, Terrorist or Peacemaker?* (Arafat: Terörist mi, Barış Kurucusu mu?), New York, 1984, s.68.

boğuklaşır, gözleri yaşlarla dolar. Soruları savuşturmayı tercih eder. Babasından söz etmeyi kabul ettiğinde, saygılı ama yapmacık kelimeler kullanır. "Babam bana oğlu gibi değil, arkadaş gibi davranırdı" diyebilmiştir. Mahrem üzüntüleri yerine silah anılarını, kendi çektikleri yerine Filistin halkının uğradığı haksızlıkları zikretmeyi tercih eder. Yakın çevresi de, Arap-Doğu zihniyetinde birey geçmişinin önemli olmadığını açıklayarak yaşamöyküsü yazarının cesaretini kırar. Sadece fikirlerinin ve eylemlerinin bir anlamı olabilirmiş. Arafat'ın yakınlarından olan Mısırlı bir aydın, Mecib Ömer bu konuda ısrarlıdır: "Batı'da" der, "ünlü birinin özel yaşantısı sosyal yaşantısından ayrılmaz. Doğu'daysa aksine. Herkes bazen zayıf, bazen güçlüdür; ama bir liderin zayıflık göstermemesi gerekir..."⁶

Öyle olsun. Yine de babanın sattığı araziler basit bir aile mülkü değildi. Bu metre karelerin bir önemi vardır. "Filistin" toprağı içindeydi. Abdür-rauf bu toprakları bir Müslüman'a satmış olsa Yaser onu kuşkusuz affedecekti. Ama hangi Müslüman bu toz toprak içindeki dönümlere metelik verdi? Buna karşılık, o nankör toprakları altın pahasına alacak birçok Yahudi vardı. İyi denk gelmişti. Bitmek bilmeyen davasının getirdiği malî yükü karşılamak isteyen Abdür-rauf, pazarlık etmeyen ideal müşteriye bulmuş oldu.

Elbette ki Kudüs müftüsü bir fetva vermişti. Ama bunu kim dinliyordu? Bizzat İslamî Konsey üyesi Said el-Şava bile, Mecdel yakınlarındaki 1 380 dönüm arazisini takma adla satmıştır; 1920'de İngilizlere karşı isyanın elebaşlarından Ahmed el-Şanti'nin ailesi de topraklarını elden çıkarmıştı. Kudüs'ün en büyük iki ailesi olan Naşaşibiler ve Hüseyiniler bile öyle yapmışlardı. Bütün Filistin ileri gelenleri Yahudilere toprak satmış... sonra da bu toprak satışını kınayan açıklamalar yapmışlardı.⁷ Abdür-rauf Arafat bir istisna değildi. İşlerini yoluna sokmak için elverişli durumdan yararlanmıştı sadece.

Demek ki babasının cenazesinde Yaser'in bulunmayışının siyasî bir nedeni, bir gençlik hatasının sembolik değeri vardı. O dönemde Arafat, Mısır'daki Filistinli Öğrenciler Birliği'nin

⁶ John ve Janet Wallach, a.g.e., s.62.

⁷ A. Avneri, *The Jewish Land Settlement and the Arab Claim of Dispossession* (Yahudi Toprak Yerleşimi ve Arapların Mülksüzleştirilmesi İddiası), Makiboutz Mamenhad, 1980.

başına geçerek kariyerine başlamıştı ve ata topraklarının satılışını hazmedememişti. Filistin'in haraç mezat satılmasına babası da katılmıştı; kendi babası da ihanet etmişti.

O zamandan beri Arafat, onun anısını durmadan yumuşatmış, düzeltmiş ve bastırmıştı. Bununla birlikte duyduğu rahatsızlık ortadan kalkmaz; onu affettiğini ancak yarım ağızla söyler.

Babasının Abbasiye'nin vârisi olma iddiasını Yaser'in tasvip etmediğini gösteren hiçbir şey yoktu. Bu zahmetli dönem konusunda, FKÖ lideri şunu söylemekle yetinir: "Babam aileye ait olan mülkleri yeniden ele geçirmek istiyordu."⁸ Abdür-rauf'un ne iddiası ne deliliği şaşırtır onu. Ne de akıl almaz açgözlülüğü. Cenaze törenine katılmayarak cezalandırmak istediği şey, malî açıdan köşeye sıkışmış bir adamın siyasî hatasıdır.

Kendi babasını böyle kınarken, Filistin'i haraç mezat satmaktan suçlu tüm Filistinlileri de kınıyordu Yaser. Babasının cenaze töreninde bulunmayışıyla dikkati çekerken, siyasî açıdan tarih düşüyordu. Artık Filistin davası onun için her şeyden önce gelecekti, son istirahatgâhına giden babasının yanında bulunmak kutsal görevinden bile...

Halbuki o vakit baba-oğul çatışması gibi görünen şey, zaman içinde farklı bir anlam kazandı. Yaser'in vurgulamak istediği benzemeziğin yüzeysel olduğu ortaya çıkacaktı. Bugün, babayla oğul arasındaki anlaşmazlık nedeni, varoluşları arasında neredeyse ikizlik derecesindeki benzerliği gizlemektedir: baba, hayatını bir mahalle üzerinde mülkiyet hakkı ilan etmekle geçirmiştir; oğlu da bir ülke toprakları üzerinde. O zaman zihinsel mirastan, davranış paralelliğinden söz etmek zorunludur.

Hiçbir büyük adamın, uşağının gözünde büyük olmaması gibi, büyük adamların hepsi de her şeyden önce babalarının evlatlarıdır, uygun kopyalarıdır, hemen hemen düzeltilmiş eşleridir. Bundan dolayı Arafat'ın babasının talepkâr eğilimi, sadece not almakla geçiştirilemeyecek kadar şaşırtıcıdır.

FKÖ liderinin resmî yaşamöyküsü de şaşırtıcıdır. Buna göre Arafat ağustos 1929'da Kudüs'te, Ağlama Duvarı'nın yanındaki bir evde doğmuştu. Oysa Arafat ailesinin hikâyesi bu versiyona ters düşer. Abdür-rauf ve ailesi, 1927'de Kudüs'ten ay-

8 A. Hart, a.g.e.

Yaser Arafat kimdir? Gözü kara bir gerilla ve usta bir -politikacı, modern terörizmin öncüsü ve kurnaz pazarlıkçı, sürgündeki göçebe ve efsanevi lider... Filistin halkının yazgısını yönlendiren kişi.

Arafat nasıl oldu da tek başına Filistin davasının simgesi haline geldi? Yaser Arafat, Mısır'da geçen çocukluğundan itibaren hep bir "bağımsız Filistin" hayal etti. Onun ve halkının yazgısını başlangıçtaki bu sır belirleyecekti. İşte Marco Koskas'ın yazdığı bu usta işi biyografi, ilk başkaldırıdan 1993'teki Oslo anlaşmalarına kadar, olayların birbirine eklenerek yarattığı bu şaşırtıcı liderin izlediği yolu ve vardığı noktayı gözler önüne sermektedir.

Hem İsrail'in hem Arapların tertiplelediği yüzlerce suikasttan kurtulan, birlikte yola çıktığı birçok politikacıyı eskiten Arafat, tartışmasız bir meşruiyete sahip. Yaşayan efsane Yaser Arafat'ı bu kitapta umulmadık bir ışık altında yepyeni bir açıdan göreceksiniz.

Marco Koskas, *Balance Bounel* adlı eseriyle 1979'da Premier Roman ödülü kazandı. *L'Homme de paille* ve *La position tango* adlı eserlerinden başka, 1992'de bir de Albert Schweitzer biyografisi yayımladı.

ISBN 975-313-037-6

9 789753 130370